

Etiska regler för byggare

Vägledande kommentarer

Varför etiska regler?

Intresset för etik ökar. Ett skäl härtill är att komplexiteten i samhälle och näringsliv gör det allt svårare att skapa heltäckande normsystem. Etiska regler fungerar därvid som utfyllande handlingsnormer i det affärsmässiga uppträdandet.

Alla lagar och branschavtal innehåller regler som kan betecknas som etiska. Det är därför inte möjligt att dra en klar gräns mellan etiska och tvingande normer. Sveriges Byggindustriers etiska regler betonar och förtydligar de tvingande regler som gäller enligt lag och avtal. Reglerna ska även ge ledning vid bedömning av lämpligheten i olika affärsmässiga beteenden och vanor.

Ett viktigt syfte med de etiska reglerna är att garantera branschen ett gott rykte. Reglerna gäller därför i samtliga entreprenadrelationer, såväl mellan entreprenör och byggherre som mellan entreprenör och underentreprenör, leverantör och konsult. Medlemskapet i Sveriges Byggindustrier skall vara en garanti för seriositet och kunnande. Reglerna är förpliktande för Sveriges Byggindustriers medlemmar. Medlemsföretagens ledningar förutsätts inte bara informera sina anställda om reglerna utan även tillse att de anställda följer dessa.

Reglerna syftar även till kostnadseffektivitet, kvalitetstänkande och konkurrens på lika villkor. Det sistnämnda innebär att ingen skall tillåtas konkurrera med medel som är eller kan bedömas vara oetiska. Konkurrens är samhällsekonomiskt effektiv och därmed samhällsnyttig.

1 Uppträdande

I paragrafen anges vad medlemsföretagen skall iakttaga när de åtar sig uppdrag och marknadsför sina tjänster.

Medlem ska inte åta sig uppdrag som strider mot allmän rättsuppfattning eller på annat sätt kan anses oacceptabelt från allmän synpunkt. Skrivningen innebär att såväl tvingande som utomrättsliga regler skall iakttagas. Mellan det lagliga och det olagliga finns en gränsszon som också måste beaktas. Med ”uppdraget” avses inte endast åtagandet i teknisk mening utan även ekonomiska och andra villkor. Regeln gäller bl.a. sådana faktureringsmetoder som innebär risk för kringgående av skattelagstiftning.

I andra stycket anges att kund skall kunna lita på att en medlem alltid strävar efter att göra ett fullgott arbete. Kundbegreppet skall här tolkas vitt och även innefatta relationer till exempelvis underentreprenörer. Den medlem som inte lever upp till denna försäkran skadar inte bara sig själv utan även Sveriges Byggindustrier som organisation.

Regeln att varje affär skall vara till belåtenhet för båda parter är av naturliga skäl svår att hantera ensidigt. Det missnöje beställarsidan upplever beror ofta på att beställaren endast får vad han betalar för. Ömsesidig belåtenhet uppnås när ett gott arbete ges en god belöning.

Vid utbudande av tjänster skall medlemmen iakttaga god marknadsföringssed. Begreppet förekommer i Marknadsföringslagen och definieras där som god affärssed eller andra vedertagna normer som syftar till att skydda konsumenter och näringsidkare vid marknadsföring av produkter och tjänster. God marknadsföringssed omfattar såväl tvingande som utomrättsliga regler.

2 Avtalsförhållande

Stadgandet innebär en lojalitetsförklaring till de standardavtal som Sveriges Byggindustrier står bakom. Dessa dokument är framförhandlade av branschens olika parter och innefattar en rimlig avvägning av rättigheter och skyldigheter mellan säljare och köpare. Dokumenten är särskilt betydelsefulla mot bakgrund av att det i Sverige inte finns någon särskild ”entreprenadlag”.

Vid sidan av dessa framförhandlade dokument finns i branschen en rik flora av ensidiga leveransvillkor. Utmärkande för dessa är just ensidigheten. Endast den ena partens intressen tillvaratas.

Standardavtalen innehåller såväl tvingande bestämmelser som täckbestämmelser. De senare ger avtalsparterna möjlighet att välja en annan lösning än den som anges i standardavtalet. Vid ändringar av standardavtalsregler måste parterna vara medvetna om att den balans som råder i standardavtalet kan påverkas.

Ändringar av standardregler kan vara motiverade i det enskilda fallet. Ändringar som påtagligt rubbar standardavtalets balans kan – beroende på omständigheterna – innebära överträdelse av de etiska reglerna.

I andra stycket har särskild framhållits kravet på kalkylerbarhet. Detta krav gäller såväl mellan byggherre och entreprenör som mellan entreprenör och underentreprenör.

3 Förhållande till kund

I förhållande till kunden anges att medlemmen skall lämna klara och tydliga anbud, utföra arbetet fackmässigt, inte eftersätta miljö- och kvalitetskrav samt hålla avtalade tider.

Skrivningen betonar vikten av att följa ingångna avtal. Begränsningen till miljö, kvalitet och tid får ej uppfattas som att andra avtalsvillkor inte skulle vara betydelsefulla. Exempelvis måste medlemmen leva upp till de starka krav på underrättelser som finns i AB 92.

Oklara anbud beror ofta på oklara förfrågningsunderlag. Det är inte oetiskt att reservera sig mot oklara förfrågningar. Det bör noteras att AB 92 inte innehåller någon underrättelseskyldighet för entreprenören under anbudsskedet.

I flertalet entreprenader förekommer avgående och tillkommande arbeten. Då dessa därmed är ekonomiskt betydelsefulla betonas i sista stycket vikten av att de regleras på ett seriöst sätt.

4 Förhållande till underentreprenör och leverantör

I förhållande till underentreprenör och leverantör skall medlemmen uppträda korrekt. Begreppet korrekta affärsrelationer innefattar även att balanserade kontraktbestämmelser skall eftersträvas. Samarbetet skall präglas av ömsesidig respekt, något som är viktigt inte minst vad gäller det praktiska samarbetet på byggarbetsplatsen.

I paragrafen framhålls att medlem skall verka för att samtliga som är engagerade på en arbetsplats följer gällande arbetsmiljöplan.

5 Oseriös aktör

Paragrafen riktar sig mot oseriösa aktörer i alla led. Med oseriös menas främst sådan aktör som inte följer gällande lag. Begreppet innefattar därutöver sådana som utan att vara lagbrytare agerar i strid med etablerade normer inom branschen. När det gäller svartjobb föreskriver paragrafen ett aktivt agerande från medlemsföretagen. Dessa får inte anlita eller erbjuda svart arbetskraft. Ett problem kan vara svartjobb i s.k. entreprenörkedjor, d.v.s. avtalsförhållanden med många entreprenörer. De låga anbud som svartjobbarna i sådana kedjor kan erbjuda innebär i sin tur att den seriöse entreprenören kan lämna ett billigt anbud till beställaren. Såväl beställare som entreprenör tjänar därmed på den ekonomiska brottsligheten. För att motverka denna osunda konkurrens är det viktigt att inköparen i det seriösa företaget aktivt undersöker och kontrollerar aktuella anbudsgivare och avkräver dessa motsvarande kontroll i nästa led. Detta är särskilt betydelsefullt mot bakgrund av att lägsta pris normalt är utslagsgivande vid anbudsvärdering. Varje medlemsföretag måste ha klara rutiner för kontroll och uppföljning av leverantörer och underentreprenörer. Underlåtenhet i detta hänseende står i strid med de etiska reglerna.

6 Otillbörlig förmån

I Brottsbalken finns två former av korruptionsbrott: bestickning och mutbrott.

Bestickare är den som lämnar, utlovar eller erbjuder en arbetstagare muta för att denna i sin tjänsteutövning skall gynna bestickaren eller någon som denne representerar. Muttagare är den som mottar, låter sig utlova eller begär muta för sin tjänsteutövning. Mottagaren är antingen anställd, förtroendemän eller uppdragstagare.

Viktiga faktorer för straffbarhet är mottagarens ställning, arten av förmån och tidpunkten för agerandet.

Inom offentlig sektor faller alla korruptionsbrott under allmänt åtal. Inom privat sektor kan endast muttagarens arbetsgivare anmäla ärendet till åklagare. Det innebär att om en behörig chef godkännt mottagandet av förmånen är det svårt att anmäla personen ifråga. Åklagaren kan dock ingripa om det är påkallat från allmän synpunkt.

Utöver Brottsbalkens bestämmelser finns även regler i Marknadsföringslagen enligt vilka företag vid vite kan förbjudas att använda otillbörliga marknadsföringsåtgärder.

Det finns inga klara regler vad som är muta eller annan otillbörlig förmån. En utgångspunkt är att man skall vara mer försiktig när man har med anställda inom offentlig sektor att göra. Enligt Institutet mot mutor är följande förmåner otillbörliga:

- penninggåvor i kontanter eller annan form, t.ex. värdepapper och andra andels- och fordringsbevis;
- irreguljära penninglån, d.v.s. lån som inte beviljas i yrkesmässig lånerörelse på marknadsmässiga villkor eller som ges på särskilt gynnsamma villkor;
- borgensåtaganden eller skuldteckning;
- eftergifter av köpeskilling eller fordran, amortering eller ränta;

- dolda inköpsrabatter eller provisions- och bonusarrangemang samt kickbacks;
- sidoleveranser av varor eller tjänster från huvudmannens leverantör, t.ex. byggmaterial eller transport- och hantverkstjänster;
- förfogande över fordon, båt eller fritidsbostad för privat bruk;
- helt eller delvis betalda nöjesresor eller semestervistelser.

Det bör betonas att korruptionsbrott kan föreligga redan vid låga beloppsnivåer. En tumregel kan vara att värdet (inklusive moms) av julgåvor till en offentliganställd inte får överstiga 1 % av prisbasbeloppet. Motsvarande nivå för högtidsdagar är 3 % av prisbasbeloppet. För det fall mottagaren är myndighetsutövare måste beloppsgränsen justeras nedåt. Därutöver kan följande exempel ges på godtagbara personliga förmåner:

- vanliga måltider i anslutning till normal arbetstid;
- enstaka festmåltider;
- enstaka konserter, teaterföreställningar eller idrotts-evenemang.

Beträffande studieresor och konferenser är det viktigt att dessa är seriöst upplagda och klart avskilda från nöjesresor. Lämpligast är att envar deltagare betalar sin egen resa. Det är aldrig godtagbart att betala för medföljande maka eller sambo.

7 Förhållande till anställda

Paragrafen föreskriver att medlemsföretag aktivt skall verka för anställdas utveckling i arbetet, minskad sjukfrånvaro m.m. Genom ordet "aktivt" markeras att medlemsföretaget måste ha en organisation och en planering som möjliggör tillvaratagande av de anställdas angivna intressen.

8 Förhållande till medlemmar

Medlem ska uppträda korrekt mot andra medlemsföretag. Kravet på korrekthet gäller inte bara i avtalsförhållanden utan även gentemot alla andra medlemsföretag. I detta ingår som anges att inte delta i ryktesspridning. Det spelar därvid ingen roll om de uppgifter som sprids är sanna eller felaktiga.

Medlem ska vidare verka för sund konkurrens i branschen. Därmed menas bl.a. att iaktta Konkurrenslagens regler.

9 Förhållande till organisationer

Stadgandet innehåller en lojalitetsförklaring till Sveriges Byggindustriers stadgar och beslut.

10 Etiskt Råd

För att följa efterlevnaden av de etiska reglerna finns ett Etiskt Råd. För detta råd finns en särskild instruktion.